

Inte lätt att tänka rätt om TF

Med papperen i händerna blir det uppenbart att riksdagens "kamp mot barnpornografen" blott är en förevändning för intrång i yttrandefriheten, konstaterar Anders R Olsson. Den ena handen tycks inte veta vad den andra gör.

Lantfluten är hälsosam, sa stockholmare, lag full på en dyngfog
Svenska ordstav av Fredrik Ström

Den stockholmarens förmåga att tänka gott om en motbudande verklighet är avundsvärd. Den ingår i kompetensprofilen hos varje man eller kvinna som vill klättra i vår tids maktapparater.

Tryckeri, 1691. Inget trycktes utan kungligt godkännande på 1500- och 1600-talen. Tryckfrihetsförordningen av år 1766 är en av den europeiska demokratis milstolpar, och anses väl just därför obsolet.

Debatt

Det är svårt att tänka sig ur obehagliga realiteter, men det kan lyckas. För 20 år sedan anträdde jag min första vandring genom Sareks nationalpark. Det var tidig september. Vi var fem kamrater som hade körts över Siitjojaure med båt. På stranden justerade vi packningarna. Det föll ett iskallt, strilande regn och vi frös som hundar efter bäturen. I den stunden enades vi om att fortsättningsvis inte använda uttryck som "Det är kallt!" utan istället säga "Det är friskt!"

Färd med tankedisziplin

Det blev en lyckad vandring. Möjligen berodde det mera på naturens skönhet och bra utrustning, men jag tror att min tankedisziplin bidrog. Förmågan att önsketänka och önskeformulera står förstås högt i kurs inom politik och samhällsdebatt. Vi ska tänka gott om sådant som OS, EMU och IT. Viktigast är att tänka väl om allt det Nödvändiga som sker.

Inom loppet av två värvecker lade tre statliga utredningar fram reformförslag om yttrande- och informationsfriheten. Här har Sverige en gammal och faktiskt världsberömd tradition med 1766 års tryckfrihetsförordning, TF, som grund. De föreslagna reformerna är alla nödvändiga, sägs det, varför vi bör tänka gott om dem. Visserligen undanröjer de en del medborgerliga rättigheter som vi länge hyllat, men som SAF påpekat inför folkmöret, det är roligare att säga ja.

Tre förhållningssätt

För att tänka rätt om dessa tre utredningar måste vi tänka olika varje gång. De förhåller sig nämligen på tre olika sätt till den svenska traditionen.

Först kom **barnporrutredningen** (SOU 1997:29). Den föreslår motvilligt (tvivlet krar mellan raderna) att vi ska bryta traditionen genom att för första gången straffbelägga själva innehavet av information.

Att barnporren är dubbelt vidrig inser alla: dels skildrar den övergrepp på barn, dels finns det några

som känner lust vid åsynen. Enighet råder om att både framställning och spridning av sådan porr ska vara hårt straffbelagd. När debatten om kriminalisering av innehav blossade upp, såg det också ut som om man stod inför en ovanligt plågsam intresseavvägning.

Nyhetsrapporterna talade för några år sedan om beslag av flera tusen barnporrfilmer (på video) varadera i Huddinge, Norrköping och Helsingborg. Om det produceras sådan film för en marknad sker alltså sexuella övergrepp, grova brott, för "konsumenters" räkning. Genom att kriminalisera ägandet av sådan videofilm kanske åtminstone några konsumenter skulle bli avskräckta, efterfrågan minskas och därmed, förhoppningsvis, de för produktionen nödvändiga övergreppen.

Historisk erfarenhet visar att statsledningen förr eller senare kommer att utnyttja luckor i yttrandefrihetsskyddet för egna syften.

Nackdelen med reformen är att den knäcker TF:s censurförbud. Hos den medborgare som inte gjort något brott har man hittills inte kunnat beslagta information, inte ens om den anses avgörande för rikets säkerhet. Sådana beslag skulle innebära en möjlighet för staten att hindra spridning av yttranden och information, ge möjlighet till förhandscensur. Vi har i Sverige under lång tid principfast hållit på censurförbudet.

Barnporrutredningen började med att kolla fakta. Det visade sig att nyhetsrapporterna ljugit. De omskrivna beslagen har mest bestått av vanlig hårdporr, gynekologiska vuxenövningar. Under 16 år har polisen funnit ca 1 000 barnporrfilmer. Analysen visade att de rymde ett litet basmaterial som klippts samman i olika variationer. Utöver gamla super-8-filmer från

70-talet – när barnporr bisarrt nog var tillät – fanns 43 "situationer" på videofilm. En "situation" kan rymma flera övergrepp, men inblandade vuxna/barn är desamma. 43 situationer på 16 år – från hela världen. Mängd, innehåll och teknisk kvalitet visar att det inte på något vis handlar om "produktion" för en "marknad".

Säkert finns tillräckligt många män med pedofil läggning för att utgöra underlag för en barnporrmarknad. Att den inte uppstår beror på att pedofiler aktar sig för att begå övergrepp på film – som sedan kopieras/sprids. Så fort en filmkopier när utanför kretsen för hänvisna åker ju gärningsmannen fast. Av de 43 situationerna har två identifierats som svenska. I båda fallen har männen dömts för övergreppen.

Röstas för förbudet

Det argument för att knäcka TF:s princip om censurförbud som tidigare anförts höll alltså inte. Det spelar nu ingen roll. Tillräckligt många politiker hade redan innan barnporrutredningen påbörjat sitt arbete lovat röst för ett innehavsförbud. Det hade blivit "politiskt omöjligt" att föreslå något annat.

Om innehavsförbud nu är motiverat för barnporr är det rimligen motiverat i en lång rad andra fall, t ex, av hänsyn till rikets säkerhet. Innehavsförbud har blivit en lämplighetsfråga.

Nu gäller det att tänka rätt, det vill säga väl, om statsledningen. Visserligen visar historisk erfarenhet att denna ledning förr eller senare kommer att utnyttja luckor i yttrandefrihetsskyddet för egna syften, men kanske är dagens makt-havare bättre än gårdagens? Har de inte gått kurser i etik? Lever de inte – genom IT, journalister och kommunikationskonsulter – närmare folket?

Därpå kom **mediekommitténs** betänkande (SOU 1997:49). Den föreslår att grundlagsskyddet för yttranden ska utsträckas så långt det går även i nya medier. Det ska bli möjligt att med grundlagsskydd sprida information på internet. Utredningen kräver alltså att vi åter

ställer oss på TF:s grund, den hyser stark skepsis mot överheten. För politikerna gäller nu att inte tänka på båda utredningarna samtidigt. Då blir det ohanterligt.

Till sist kom **datalagskommittén**, DLK (SOU 1997:39). Den tycks inte ens medveten om att det finns en svensk yttrandefrihets-tradition. Med hänvisning till ett EU-direktiv om skydd för persondata föreslås ett generellt förbud mot all "hantering" av uppgifter om individer. Starka samhällsintressen – bl a myndigheter, företag och journalister – får via särskilda undantagsregler tillstånd att hantera personuppgifter ungefär som hittills. Medborgarna får det inte.

DLK vill således, för att nämna några exempel:

- Förbjuda Amnesty Internationals verksamhet i Sverige. Amnesty samlar/sprider namn på politiska fångar och tortyroffer, liksom namn på regeringsansvariga i de länder där övergreppen sker. Visserligen får Amnesty föra register över sina medlemmar, men de stackare som ruttar i Tchads, Perus eller Kinas fängelsehåll kan inte ansöka om medlemskap – och chefsböldarna i respektive länder regeringar vill inte. Då ska de också slippa Amnesty.

- Förbjuda privatspanares sökande efter Olof Palmes mördare. De gör ju egna förundersökningar, späckade med namn.

- Förbjuda politiska åsiktsmotståndare att vid sidan av tidningar, radio och TV sprida information om varandra. Vänstern får inte sprida uppgifter om Carl Bildt, moderaterna inte om Gudrun Schyman. Människor som arbetar mot antisemitism får inte sprida uppgifter om Ahmed Rami, naturskyddsvänner inte om miljöbovar, etcetera.

TF:s frihetsprincip

Vår tryckfrihetsförordning utgår sedan 1766 från att den informationsbehandling är tillåten som inte uttryckligen är förbjuden. Förbudet kan den bli vid uppenbar risk för skada – så genom att enskilda integritet blir kränkt. En frihetsprincip, kan man säga.

EU-direktivet utgår vad gäller personuppgifter från motsatsen. All informationsbehandling är förbjuden som inte uttryckligen är tillåten. En förbudsprincip. Att tänka gott om ett sådant lagförslag är nog för de flesta medborgare en övermåttad uppgift. Endast personer i karriären, de som lever på att tänka rätt, klarar sådant.

Och en full stockholmare, kanske.

ANDERS R OLSSON

Rumpnypets konst

Kvinnlig humor skiljer sig från manlig. Den som inte tror mig kan titta på Anna-Karin Eldes opretentiösa bilderbok *Om ingen nyper mig i rumpen snart så går jag hem*. Redan titeln visar det. Tjejer vill inte bli nupna i rumpen, det är en rätt säker slutsats av erfarenheten. Rumpnyper är kränkande.

Tjejbok

Anna-Karin Elde
Om ingen nyper mig i rumpen snart så går jag hem
Wahlström & Widstrand, 1997

Samtidigt vill tjejer bli nupna i rumpen, fast det är svårare att nypa en tjej i rumpen på rätt sätt än att sätta värjan i en tju. Det är frågan om absolut timing. Tjejer sätter upp en törnrosäck omkring sig och väntar på prinsen. Prinsen anländer med ölstop i handen. "Öh", säger prinsen, "får jag nypa dig i rumpen?" Han får en skopa flytande kväve över sig och raglar stumt vidare, miljontals offer för ett tusenårigt *double bind*. Något mer pucket än att be att få nypa en tjej

i rumpen är svårt att tänka sig. Killen har missat något.

Tjejrarna smuttar på sina vinglas och saknar en rätt på meny: *real men*.

Eldes är en habil tecknare, lite för flyhänt för att än ända fram. Hon tillhör den ironiska generationen 28+ och matcherna är liksom förlorade redan när kombattanterna väger in. Jorå, säger den ena tjejen till den andra. Han är nog intresserad. Han visade kort på sin fru och sina barn.

Men också killarna kan numera tala om känslor. Och hur går det med pinglan? – Jorå, för fan. Självdå? – Jorå, för fan.

Att vara cool och självironisk går bra. Frågan är vad det står för. Kontroll? Att gå in i en situation och veta att inget oväntat händer om jag inte vill det och samtidigt fastna i det *small talk* som återstår när allt är under kontroll och ägna resten av livet bakom törnrosäckens räkande kalorier och ryckor. Eldes värld omfattar den egna kroppen, väninnorna och ett och annat manligt UFO. Hennes humor är egentligen tragisk.

ULF JONSSON